

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВЧЕ РОЗУМІННЯ ПРЕДМЕТІВ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ВИКОРИСТАНІ В ЯКОСТІ ЗБРОЇ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНУ

Вперше термін «предмети, використовувані як зброя», з'явився в пунктах «б» ст.ст. 91 і 146 КК РСФСР 1960 р. і використовувався виключно для характеристики озброєного розбійного нападу. Разом із цим поняттям при описі ознаки «озброєності» в інших складах законодавець застосовував й інші терміни, оскільки намагався в кожній конкретній нормі відобразити особливості злочинної поведінки і охопити різні предмети, за допомогою яких можна заподіяти реальну шкоду здоров'ю або позбавити особу життя. Так, наприклад, в ч. 1 ст. 206 КК України 1960 р., формулюючи зміст кримінально-правової заборони, він указував на «предмети, спеціально пристосовані для нанесення тілесних ушкоджень». Абстрагуючись від інших властивостей цих предметів, законодавець в даному випадку надав кримінально-правове значення не їх функціональному призначенню, а спеціальній пристосованості для нанесення тілесних ушкоджень. Проте при застосуванні цієї ознаки практика отримала серйозні труднощі, пов'язані, головним чином, з тлумаченням вказаного поняття, що негативно позначалося на досягненні цілей кримінального закону. Зокрема, слідчі та судді по-різному розуміли ступінь пристосованості предметів, так само як і пристосованість з погляду розвитку подій: чи повинен був винний заздалегідь підшукати або пристосувати предмети для нанесення тілесних ушкоджень або міг підібрати їх на місці злочину і використовувати з такою метою тощо.

Пізніше, при встановленні відповідальності за порушення порядку організації або проведення зборів, мітингу, демонстрації, ходу або пікетування (ст. 294 КК України), він ввів нове схоже поняття: «зброя або інші предмети, які використовувалися як зброя», хоча і не розкриваючи істотних ознак, властивих цим засобам і предметам. Але внаслідок надзвичайної невизначеності і розпливчатості цього формулювання фактично згадана стаття не застосовується, оскільки шкоду здоров'ю за певних умов можна заподіяти практично будь-яким предметом, - від парасольки до голки. Все це, без сумніву, стало однією із основних причин відмови в процесі реформування кримінального законодавства від вживання подібних понять і пошуку більш загальних, універсальних формулювань. Законодавець віддав свою явну перевагу термінословосполученню «предмети, що використовуються як зброя». Розширюючи

область застосування цього поняття, чинний КК України у декількох складах злочину дає можливість застосування «предметів, що використовуються як зброя» (ст.ст. 126, 127, 162, 206, 211, 213, 227, 313 КК України).

Наділяючи інші предмети якістю зброї, законодавець не розкриває і не уточнює зміст цієї якості. Проте, виходячи із суті зброї взагалі, можна зробити висновок про те, що не всі предмети володіють або набувають такої якості. Залежно від призначення, основних властивостей і інших характеристик такого роду предмети можна умовно підрозділити на три основні групи: 1) предмети господарсько-побутового та виробничого призначення, що наділені окремими властивостями зброї через їх конструктивні особливості; 2) предмети господарсько-побутового та виробничого призначення, спеціально пристосовані для ураження живої цілі; 3) предмети, які не наділені властивостями зброї і в принципі не можуть бути використані як зброя.

Головна особливість предметів 1-ї групи полягає в тому, що вони завжди повинні повністю або частково мати властивості, наявність яких дає можливість заподіяти тілесні ушкодження без особливих сприятливих обставин для нападаючого (тобто мати колюче-ріжучі, колючо-рубаючі, ударно-роздроблюючі характеристики або мати властивості металюї зброї). Деякі предмети, через їх специфічні конструктивні особливості, незважаючи на “мирне” застосування, що декларується заводом-виготівником, уже в первинному вигляді можна віднести до предметів подвійного призначення: вони можуть застосовуватися як для задоволення господарсько-побутових потреб, так і для нанесення тілесних ушкоджень (перочинні ножі, кухонні ножі, бритви, сокири, ломі, стамески, шила, викрутки та ін.). Ці предмети за своїми об'єктивними властивостями можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень без якої-небудь попередньої пристосованості, що включає зміну їх форми і окремих характеристик. Застосування таких предметів для заподіяння шкоди здоров'ю особи, є таким же небезпечним, як і застосування зброї або предметів, спеціально виготовлених або видозмінених для додання ним властивостей зброї.

Другу групу об'єднують предмети господарсько-побутового і виробничого призначення, спеціально пристосовані для ураження живої цілі. Спеціальна пристосованість предмету – це, скоріше за все, єдина ознака, котра вказує на його приналежність до зброї. При цьому сам термін «пристосованість» слід розуміти двояко. По-перше, в результаті переробки предмет значною мірою втрачає свої первинні господарські і побутові функції, а його вражаючі якості стають переважаючими. Сама по собі така переробка обумовлює істотну зміну якісного стану такого предмету: він перетворюється на засіб, призначений виключно для ураження живої цілі. Саме в результаті переробки предметів досягається якість зброї, а видові відмінності зброї та інших предметів, використовуваних як зброя, перестають бути вирішальними і значущими. По-друге, спеціальне пристосування предмету для використання його як зброї означає додання йому в результаті змін конструкції (повністю або

частково) і криміналістичних характеристик таких властивостей, які дозволяють зробити даний предмет зручним і придатним для нанесення ушкоджень, небезпечних для життя або здоров'я особи. Важлива особливість цього процесу полягає у тому, що виготовлятися або пристосовуватися може як предмет в цілому, так і будь-яка його складова частина. Так, організована група, яка вчинила ряд розбійних нападів на водіїв таксі, використовувала електрошоковий пристрій, що призводив до втрати свідомості водіїв таксі, а після цього у них забирали виручку.

Пристосування предметів може виражатися в різних діях (заточуванні тильної сторони леза ножа, важкої металевої пряжки ремня). Не можуть відноситися до зброї такі предмети, як камені, палиці, оскільки в їх первинному вигляді вони не мають властивостей зброї. Їх слід розглядати як предмети, знаряддя, що використовуються при вчиненні злочину. Також необхідно зазначити, що використовуване в науково-монографічній літературі поняття «предмет, перероблений під зброю в результаті якісної зміни його первинних властивостей і характеристик» за своїм змістом вужчий, ніж поняття «предмет, використовуваний як зброя».

До 3-ї групи відносяться предмети і речі матеріального світу, які, хоча і застосовуються в деяких випадках при вчиненні злочинів, але через їх особливі господарсько-побутові і споживчі властивості не мають властивостей зброї і об'єктивно не можуть бути пристосовані для цих цілей. У судовій практиці не завжди дається правильна кримінально-правова оцінка подібних предметів.

Отже, можна зазначити, що предмети 1-ї і 2-ї груп через їх специфічні конструктивні особливості або спеціальну пристосованість об'єктивно можуть використовуватися при посяганнях на особу. Не ставлячи під сумнів доцільність включення в кримінальний закон як кваліфікуючої ознаки використання, крім зброї, інших предметів, що застосовуються для спричинення шкоди життю або здоров'ю, слід, проте, критично віднестися до використаного формулювання: «предмети, використовувані як зброя». З цього формулювання абсолютно неможливо встановити, чому законодавець наділяє якістю зброї (служити для поразки живої або іншої цілі) предмети господарсько-побутового призначення. Часткова пристосованість предмету господарсько-побутового призначення для нанесення шкоди здоров'ю (без його переробки) зовсім не означає зміни його первинних властивостей, оскільки він не переходить в новий якісний стан. Іншими словами, бойові властивості такого предмету не стають переважаючими. Так, гостріше заточування кухонного ножа для полегшення завдання удару потерпілому не додає йому якості зброї – ніж залишається предметом господарсько-побутового призначення. Використання хуліганом молотка для нанесення тілесних ушкоджень не є свідомом того, що цей предмет придбав якість зброї.

За своїми вражаючими і функціональними властивостями до зброї більшою мірою примикають спеціальні засоби, застосування яких згідно

ст. 365 КК України, утворює склад особливо кваліфікованого виду перевищення влади або службових повноважень. На відміну від предметів, використовуваних як зброя, спеціальними засобами є пристрої, предмети і речовини, які спочатку були призначені для здійснення примусового фізичного впливу на тіло особи (гумові палиці, наручники, сльозогінний газ, водомети, службові собаки та ін.). Звідси цілком природно прагнення законодавця разом із зброєю детально регламентувати умови і порядок застосування спеціальних засобів.

У зв'язку з вищесказаним представляється логічним внести зміни до відповідних статей КК, і розділити поняття «зброя», що вживається в законі, і «предмети, що використовуються як зброя» і передбачити виділення такої кваліфікуючої ознаки, як «предмети, використовувані для заподіяння тілесних ушкоджень, небезпечних для життя або здоров'я потерпілого». Тим самим поняття «зброя» набуває первинний, виключно правовий зміст.

1. Кримінальний кодекс України. // Відомості Верховної Ради України, 2001. - № 25-26. - Ст.131. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кримінальний кодекс України. – К. : Паливода А.В., 2019. – 264 с.

Ядловська Ольга Степанівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ФЕМІНІТИВІВ ЯК ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНО ПАРИТЕТНОЇ ЛЕКСИКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ЗРІЗ

Прийняття нового українського правопису (2019 р.) з-поміж різноманітних змін у мовленні виокремило та запропонувало на широкий загальний питань творення та залучення фемінітивів у сучасній літературній мові. Ця тематика викликала широкі дискусії серед науковців, службовців, журналістів, представників керівного апарату, адже виникла нагальна потреба використання нових лексичних одиниць на позначення осіб жіночої статі щодо їх професійної діяльності або посад. Частиною суспільства фемінітиви сприймаються насторожено, навіть упереджено, відповідні зміни викликають опір. Разом з тим, у самому суспільстві протягом останніх десятиліть відбуваються суттєві зміни у площині гендерних відносин і, відповідно, таких же змін зазнає і мовлення, адже мова ніколи не була статичною, а, навпаки, є відлунням та дзеркалом процесів, що відбуваються між індивідами, у групах, спільнотах, суспільстві. Саме дискусійність питання щодо вживання фемінітивів, суб'єктивність